

ACTIVITEITEN JAAR VAN HET INDUSTRIEEL ERFGOED 1996

1996/5
oktober '96

* Symposium over hergebruik van industriële monumenten, Zaanstad 14 november 1996

Het bestuur van 1996, Jaar van het Industrieel Erfgoed, de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland (FIEN) en de gemeente Zaanstad organiseren op donderdag 14 november een symposium met als onderwerp de herbestemming van industriële monumenten. Op het symposium zullen verschillende opvattingen met betrekking tot herbestemming aan de orde komen. Daarnaast zal een aantal concrete herbestemmingsprojecten worden behandeld. Onderdeel van het programma is een vaartocht op het schip „De Prins van Oranje” langs de Zaanoevers, een van de meest markante industrielandenschappen van ons land. Tijdens het symposium zal tevens de prijsuitreiking plaatsvinden van de Industrieel Erfgoedprijs 1996. Deze prijs wordt toegekend aan een publieksgericht project, dat er toe bijdraagt dat industrieel erfgoed meer in de publieke belangstelling komt. Het symposium vindt plaats bij Koninklijke Verkade, Westzijde 103 in Zaandam. De prijs voor de gehele dag bedraagt f 75,- p.p.

Inlichtingen bij: Marjo van Loon, projectleider van het Jaar van het industrieel Erfgoed, tel. 030-6919996. Schriftelijke aanmelding mogelijk uiterlijk 25 oktober bij de Gemeente Zaanstad, afd. Voorlichting, Postbus 1400, 1500 AK Zaanstad. Deelnemers ontvangen twee weken voor aanvang een bevestiging en een routebeschrijving. Voor het deelnamebedrag ontvangt u een acceptgirokaart.

* Symposium „Lood om oud ijzer; restauratie roerend erfgoed”, Sittard 21/22 november 1996

Op 21 en 22 november a.s. organiseert het Projectbureau Industrieel Erfgoed (PIE) in samenwerking met de provincie Limburg een tweedaags congres over de restauratie en het onderhoud van roerend industrieel erfgoed, onder de titel: „Lood om oud ijzer?”

Het PIE zet zich actief in voor het selectief behoud van roerend industrieel erfgoed, zoals machines, apparaten, werktuigen en voertuigen. Het doel van dit behoud is een illustratieve afspiegeling van het industriële verleden te bevorderen.

Een van de belangrijkste problemen die op de voorgrond treden bij conservering van roerend erfgoed, is de restauratie en het onderhoud hiervan. Een collectiehouders wordt geconfronteerd met vragen als: wil ik de objecten in werkende staat bewaren, in welke toestand moet ik het object terugrestaureren, mogen moderne materialen worden toegepast bij restauratie?

Deze problematiek wordt tijdens het congres vanuit vier invalshoeken benaderd. Ten eerste wordt vanuit een theoretisch perspectief gekeken naar de ethiek rondom restauratie en onderhoud. Vervolgens wordt de Nederlandse praktijk vergeleken met de situatie in België en Duitsland. Hierna wordt een aantal Nederlandse case-studies behandeld. Het inhoudelijke programma wordt vervolgens afgesloten met een excursie langs een drietal restauratieprojecten in de provincie Limburg: de energiecentrale te Nederweert, de ECI-centrale in Roermond en de Stadbroekermolen te Sittard.

De kosten voor deelname aan het congres bedragen f 275,- per persoon, inclusief diner op de eerste dag en overnachting. Aanmelding vóór 25 oktober bij: PIE, Postbus 948, 3700 AX Zeist.

GRONINGEN

* Monument van de maand oktober: Coöperatieve aardappelmeelfabriek „Musselkanaal en Omstreken”, Ter Apeldkanaal

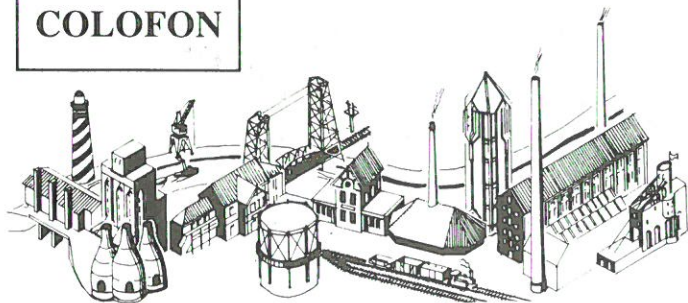
Halverwege de 19e eeuw werd een nieuwe industrie geboren in de provincie Groningen, de aardappelmeelinindustrie. Voor deze industrie waren de veenkoloniën, evenals bij de storkartonindustrie, de ideale vestigingsplaats. De meeste fabrieken waren in handen van de industrieel W. A. Scholten. Pas tegen het einde van de 19e eeuw ondervond hij sterke concurrentie in de vorm van coöperaties, opgericht door ontevreden aardappelboeren. In 1920 verenigde een aantal coöperaties zich in het AVEBE. Het AVEBE was en is nog steeds verantwoordelijk voor de gemeenschappelijke verkoop en het bewaken van de kwaliteit van aardappelproducten. Door schaalvergroting moesten vele fabrieken hun deuren sluiten. Het AVEBE heeft de productie geconcentreerd in een paar vestigingen, onder andere in Ter Apeldkanaal. Deze fabriek is in 1904 opgericht en in de loop van de tijd uitgebreid. Nu is de oude fabriek omringd door een ultramoderne aardappelzetmeelfabriek. In het oude complex herinnert een stoommachine nog aan vroeger tijden.

Informatie over bezichtiging: Afdeling Voorlichting AVEBE, W. Veendorp, tel. 0598-669111.

* Monument van de maand november: Coöperatieve zuivelfabriek Bedum

In tegenstelling tot de aardappelmeelinindustrie en de storkartonindustrie was de zuivelindustrie geen typisch

COLOFON

Industria

Nieuwsbrief van de 56 bij de Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties. De nieuwsbrief verschijnt zesmaal per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Fonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie-adres: Industria, p/a M. N. M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle (samensteller).

Kopij voor Industria 1996 no. 6 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 15 november 1996.

Secretariaatsadres FIEN: Zomervaart 206 f, 2033 DN Haarlem.

Abonnementenopgave: door overmaking van f 26,- voor de jaargang 1996 op Postbankrek.nr. 132802 ten name van Stichting FIEN, Industria, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg.

Groningse aangelegenheid. De zuivelbereiding kwam bij de veeboeren naast de vetweiderij en fokkerij op de derde plaats. Veel animo voor een geïndustrialiseerde industrie was niet aanwezig. De eerste zuivelfabriek werd dan ook opgericht door niet-agrarische investeerders. Hierna werden meerdere fabriekjes opgericht en rond 1900 stonden ongeveer vijftig zuivelfabriekjes in de provincie. Na 1900 werd een proces van schaalvergroting en concentratie opgestart. De coöperatieve zuivelfabriek in Bedum is hier een goed voorbeeld van. De fabriek is in 1921 opgericht door een coöperatieve onderneming, die gevormd werd door de gebroeders G. en W. Wieringa uit Coevorden. Na de oorlog is deze fabriek sterk uitgebreid en maakt tegenwoordig deel uit van het Frico-Domo-concern. Informatie over bezichtiging: Coöperatieve zuivelfabriek, Boterdiep W.Z. 45, Bedum, tel. 050-3012241.

OVERIJSSSEL

* Monument van de maand oktober: Zoutmuseum en stoomhouthazerij Twickel te Delden

Het Zoutmuseum Delden bevindt zich in het hart van Twente, vlakbij de plaats waar in 1886 zout in de bodem werd ontdekt. De kern van het museum is de basisexpositie waar verschillende facetten van het zout worden belicht, zoals het ontstaan van zoutlagen, de toepassingen van zout en zout en cultuur. In het museum is in de maand oktober bovendien de expositie "Industrieel erfgoed in Overijssel" te bezichtigen.

De houtzaagmolen van het landgoed Twickel werd in 1771 gebouwd. In 1881 werd overgestapt op stoom-

energie. De Deventer molenmaker J. ten Zijthoff ontwierp de stoomhouthazerij en Stork Hengelo leverde de stoomketel, stoommachine en het drijfwerk. In 1922 maakte de stoomenergie plaats voor twee electromotoren. De houthazerij bleef tot 1975 in bedrijf, waarna het complex in verval raakte. In het kader van een werkgelegenheidsproject werd de houthazerij in 1989 gerestaureerd. De zaagmolen bevat interessante houtconstructies, een verticale zaagmachine en de stoommachine, die in een bakstenen aanbouw is geplaatst.

Voor informatie: Paul Subelack, tel. 074-3761703.

Delden: Stoomhouthazerij Twickel.

* Monument van de maand november: Techniekmuseum HEIM, Hengelo

De Stichting HEIM (Hengelo's Educatief Industrie Museum) is gevestigd in een voormalige electriciteitscentrale uit 1900. In het museum wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van roemruchte Hengelose bedrijven als Stork, Heemaf, Signaal en Hazemeyer. De unieke museumcollectie van het HEIM bevat onder meer stoommachines, electromotoren, een telefooncentrale, etc.

Het jaar 1996 zal in het Techniekmuseum HEIM worden afgesloten met een aantal exposities, gewijd aan het thema „Kunst en Industrie“. In het HEIM zal een expositie worden ingericht met driedimensionale kunst, zoals beeldhouwwerken, plasteiken en tegeltableaus. In het Kunstcentrum Hengelo is een overzichtstentoonstelling te bezichtigen van schilderijen en pastels van de bekende industrieschilder Herman Heyenbrock (1871-1948), met het accent op werk, vervaardigd bij bedrijven in Hengelo en omgeving. Een aantal prachtige pastels, gemaakt in de twintiger jaren bij Stork (o.a. van de gietery, de ketelafdeling en de frezerij) zullen deel uitmaken van deze expositie. De expositie van het werk van Heyenbrock is mogelijk geworden door de ondersteuning van de Stichting Vrienden van het Werk van de industrieschilder Herman Heyenbrock. Kunstnijverheid zal worden vertoond in de openbare bibliotheek, met werk uit de „Ateliers voor gedreven koperwerken" van de fa. G. Dikkers & Co. (Art Deco omstreeks 1905-1910).

De tentoonstellingen in het HEIM, waaronder ook de foto-expositie over Industrieel Erfgoed in Overijssel, zullen op 9 november officieel worden geopend. De exposities in het HEIM zijn t/m 8 december te bezichtigen.

UTRECHT

* Utrecht, Spoorwegmuseum: tentoonstelling Spoorwegreclame

Al vijftig jaar verzorgt het bedrijf Alrecon, voorheen de NV Spoorwegreclame, de productie en verspreiding van reclameposters op stations en bushaltes in Nederland. In de loop der jaren heeft Alrecon een collectie opgebouwd van ca. 6.500 posters. Deze werden onlangs als jubileumgeschenk overgedragen aan het Spoorwegmuseum in Utrecht. Tot 21 oktober is een selectie van ruim honderd historische reclameposters in het spoorwegmuseum te bezichtigen, die in de periode 1946-1996 op perrons hebben gehangen. Uit de collectie van ruim 6.500 posters worden onder meer „blikvangers" getoond van bekende ontwerpers als Eppo Doeve, Frans Mettes, Koen van Os en Reijn Dirksen, deels affiches met een spoor karakter. Met klassieke affiches van merken als Hofnar, Droste en Harteveld wordt een kleurrijk beeld van vijftig jaar stationsreclame gegeven. Gelijktijdig met de tentoonstelling zal een jubileumboek worden gepresenteerd, geschreven door Peter Nijhof. Het jubileumboek zal alleen verkrijgbaar zijn in de museumwinkel van het Nederlands Spoorwegmuseum. Spoorwegmuseum, Maliebaanstation, 3581 XW Utrecht. Geopend: di/za 10.00-17.00 uur, zo 13.00-17.00 uur.

NOORD-HOLLAND

* Haarlem: tentoonstelling „Industriële monumenten in Zuid-Kennemerland; verleden, heden en toekomst"

Van 13 september tot 14 januari 1997 is in het ABC-architectuurcentrum Haarlem een foto-expositie te bezichtigen over industriële monumenten in Haarlem en omgeving. De expositie is mede een initiatief van het Historisch Museum Zuid-Kennemerland in Haarlem. De zwart-wit opnamen zijn gemaakt door fotograaf Jos Fielmich.

Haarlem: chocoladefabriek „Union", 1904.

In Zuid-Kennemerland is nog veel aanwezig dat herinnert aan het industriële verleden: fabrieken, watertorens, elektriciteitscentrales, pakhuizen, bollenschuren, bruggen en spoorwegstations. Gelijktijdig met de expositie is een „Gids voor industriële monumenten in Zuid-Kennemerland" verschenen. Deze handzame gids geeft een fotografisch overzicht van 54 industriële monumenten met beschrijving en een routekaart.

Historisch Museum Zuid-Kennemerland, Groot Heiligland 47, 2011 EP Haarlem (tel. 023-5422427). Geopend: di/za 12.00-17.00 uur, zo 13.00-17.00 uur.

ZUID-HOLLAND

* Delft: tentoonstelling „De Gist, de Fles en de Kabel"; industrieel erfgoed in Delft tussen 1850 en 1950

Tot en met 31 oktober is in het Techniek Museum Delft een tentoonstelling te bezichtigen over het rijke industriële verleden van Delft. De tentoonstelling bestaat voor het grootste deel uit prachtige historische opnamen van Delftse bedrijven met de nadruk op de bekendste industrieën: de Delftse Gist- en Spiritusfabriek, de Nederlandsche Kabelfabriek en de porseleinfabriek „De Porseleyne Fles". De foto's geven beelden van trotse fabrieksgebouwen en momentopnames van het dagelijks werk bij machinefabriek Reineveld of bij de persen van de Nederlandsche oliefabriek Calvé. Drie fabrieken, de Gist- en Spiritusfabriek, de Nederlandse Kabelfabriek en de machinefabriek Reineveld hebben in de jaren twintig een professionele bedrijfsfilm laten maken, die via een video-presentatie worden getoond. Van een aantal bedrijven zijn gedenkboeken en oude catalogi te zien. Vaak zijn deze zeer bijzonder uitgevoerd met mooie foto's en tekeningen. De catalogi van de Kabel zijn bijvoorbeeld door de bekende ontwerper Piet Zwart vormgegeven. De tentoonstelling geeft een fascinerend beeld van het industriële verleden in Delft.

Techniek Museum Delft, Ezelsveldlaan 61, 2611 RV Delft, tel. 015-2138311. Geopend di/za 10.00-17.00 uur, zo 12.00-17.00 uur.

ZEELAND

* Historische studiedag Zeeuws industrieel erfgoed, Vlissingen

De Werkgroep Historie en Archeologie van het Koninklijk Zeeuws genootschap der Wetenschappen organiseert op zaterdag 9 november 1996 te Vlissingen haar tiende Historische Studiedag onder de titel: „Het industrieel erfgoed. Sporen van techniek in Zeeland". Op de studiedag wordt in diverse lezingen ingegaan op de vele industriële monumenten die Zeeland rijk is. Welke monumenten zijn er en dienen deze alle te worden beschermd? De inleidende lezing wordt verzorgd door drs. P. Nijhof van de Rijksdienst voor Monumentenzorg te Zeist. Daarna komen enkele aspecten van industriële techniek in Zeeland aan de orde, zoals spoorwegen, gemalen en scheepsbouw. Dr. W. van den Broeke van de Universiteit Utrecht behandelt het ontstaan en de ontwikkeling van de Zeeuwse spoorlijn. H. Bouwman, secretaris van de Nederlandse Gemalenstichting, houdt een voordracht over de monumenten en de strijd tegen het water. De bekende scheepsbouwer Willem Vos uit Lelystad vertelt over de houten scheepsbouw in de 17e eeuw. Er zal een film worden vertoond over de bouw van de Batavia, waaraan Vos heeft meegewerkt. Tot slot gaat ir. J. H. Sinke in op het Monumenten Selectie Project in Zeeland. Waarom worden sommige gebouwen en objecten beschermd rijksmonument en andere niet? Na afloop is er gelegenheid tot het bezoeken van de tentoonstelling „Scheepswerven in Zeeland" in het

verkoopwaarde zou verminderen. De fa. Klene wil het complex binnenkort afstoten wegens verplaatsing van het bedrijf naar Hoorn. Er zijn momenteel twee projectontwikkelaars in de race om de cacao-fabriek een nieuwe bestemming te geven, waarbij gedacht wordt aan een combinatie van winkels/woningen. De provincie vreest dat de plannen van de projectontwikkelaars het karakter van dit bedrijfsmonument sterk zullen aantasten.

Wormerveer: cacao-fabriek Boon.

IJmuiden: Rijkswaterstaat wil het voormalige havenkantoor van IJmuiden aan het Sluisplein slopen in verband met de renovatie van de Kleine- en Zuidersluis. Het havenkantoor dateert uit 1903 en is één van de oudste gebouwen in het havengebied. De gemeentelijke schoonheidscommissie heeft bezwaar tegen de plannen van Rijkswaterstaat. De commissie is van mening dat het oude havenkantoor een onmisbaar onderdeel vormt van het oude sluiscomplex, samen met de sluiswachtershuisjes. Rijkswaterstaat vindt dat het havenkantoor zijn monumentale waarde verliest, omdat er in het kader van de sluisvernieuwing een elf meter hoog bedieningsgebouw naast gebouwd wordt.

ZUID-HOLLAND

Katwijk: van de vele kalkovens die ooit in en om Katwijk-binnen in bedrijf waren, is nog slechts één oven overgebleven. Dit buiten gebruik gestelde exemplaar bevindt zich aan de Parsstraat. De kalkoven, sinds 1993 een gemeentelijk monument, verkeert in slechte staat van onderhoud. De gemeente Katwijk wil f 150.000,- uittrekken voor dit industriële monument. Een voorstel van de VVD-fractie om de kalkoven van de gemeentelij-

ke monumentenlijst af te voeren, is niet door de gemeenteraad overgenomen.

Schiedam: eind dit jaar start de verbouw van een aantal monumentale distilleerderijpakhuisen tussen de Grote Markt en de Schie. Het complex bestaat uit het in 1813 gebouwde distilleerderijcomplex „de Witte Lelie" en het ernaast gelegen uit 1834 daterende pakhuis „de stad Schiedam", waarin oorspronkelijk een mouterij met een eest was gevestigd. De voor het Schiedamse stadsbeeld zo kenmerkende distilleerderijgebouwen worden door Uno Architecten Ingenieurs te Rotterdam omgebouwd tot appartementen. Het oorspronkelijke interieur met de zware houten balken met houten vloeren blijft gehandhaafd bij de verbouwing. Ook de karakteristieke voorgevel met een groot rond raam in de top blijft in de oude staat.

Woerden: het onlangs gerenoveerde station Woerden is aangemeld voor de Brunel Award 1996. Deze architectuurprijs wordt toegekend aan nieuwe ontwerpen van stationsarchitectuur. Het station van Woerden is in 1911 gebouwd in Jugendstijl en is onlangs uitgebreid gerenoveerd om het station aan te passen aan de baanvakverdubbeling tussen Gouda en Utrecht. De moderne nieuwe stalen perronoverkapping met loopbrug is aangepast aan de architectuur van het oude station.

NOORD-BRABANT

Den Bosch: in september is het doek gevallen voor de voormalige bandenfabriek van Michelin bij het station van Den Bosch. Ook de betonnen fabriekswatertoren, die men aanvankelijk als industrieel monument wilde bewaren, is gesloopt.

Roosendaal: de Nederlandse Spoorwegen heeft het kort geding gewonnen tegen de gemeente Roosendaal over het besluit van de gemeente het NS-station met bijgebouwen op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Volgens de rechtbank was het gemeentelijk besluit onvoldoende gemotiveerd. Plaatsing van het totale NS-complex op de lijst zou het voor de NS moeilijk maken de gebouwen in de toekomst aan te passen of te wijzigen. Op dit moment is alleen het oude stationshoofdgebouw met perronoverkapping uit 1906 een gemeentelijk monument. Het nu door de rechter ongedaan gemaakte gemeentelijke besluit hield in dat ook de overige dienstgebouwen op de lijst zouden komen te staan, waaronder de locomotiefloods van architect Van Heukelom en het seinhuis. Deze beide zeldzame spoorwegmonumenten zijn door NS buiten gebruik gesteld en worden met de sloop bedreigd. De locomotiefloods biedt momenteel nog onderdak aan historisch treinmaterieel.

LIMBURG

Voerendaal: een van de twee kalkovens aan de Daelsweg in Voerendaal is door de stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) opgeknapt en zal nu dienst doen als winterverblijf voor vleermuizen. De restauratiekosten van de uit het begin van deze eeuw daterende oven bedroegen f 13.000,-. Tijdens de eerste wereldoorlog werden in Zuid-Limburg zo'n honderd kalkovens gebouwd omdat België vanwege oorlogsomstandigheden de kalk niet kon leveren.

Stedelijk Museum te Vlissingen, waar tevens een afsluitend drankje wordt aangeboden. De studiedag vindt plaats in het Arsenaaltheater te Vlissingen tussen 9.30 en 16.15 uur.

Deelname is mogelijk door overmaking van f 45,- (incl. lunch, koffie en thee) op girorek. 3719924 van de Werkgroep Historie en Archeologie te Middelburg. Voor meer informatie: tel. 0118-638920.

NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

1. Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland (SIEN-N)

In samenwerking met de Stuurgroep Regionaal Cultuurplan Oost-Groningen heeft SIEN-N meegewerkt aan de productie van de brochure „Langs sporen van industrieel erfgoed in Oost-Groningen". Deze brochure is uitgegeven door de Provincie Groningen naar aanleiding van het jaar 1996. De (auto)route met een totale lengte van 180 km loopt langs zo'n honderd industriële objecten. Hieronder vallen strokartonfabrieken, steenfabrieken, sluisen, stoomgemalen, watertorens en scheepswerven. De route voert door drie verschillende landschapstypen: het uitgestrekte polderlandschap in het noordelijke Oldambt, het veenkoloniale gebied en het essenlandschap in zuidelijk Westerwolde. Het onderzoek en de samenstelling van de brochure is verricht door SIEN-N. De routekaart is verkrijgbaar bij de VVV's in de provincie.

2. Stichting Haags Industrieel Erfgoed (SHIE)

Fietsroute langs de Vliet en de Broeksloot; een route langs industrieel erfgoed. Onder deze titel heeft de SHIE een fietsroute gepubliceerd ter gelegenheid van de Open Monumentendag 1996. De route volgt het water van de Vliet en de Broeksloot door Rijswijk, Voorburg en Leidschendam. De route voert langs oude gemalen en molens, historische bruggen en interessante bedrijfspanen. Het geheel wordt ingeleid door een historische schets van het gebied langs beide waterlopen. Op verschillende manieren is het water in de loop van de eeuwen belangrijk geweest. In de eerste plaats vormde het een belangrijke verbindingsweg om grondstoffen en producten van fabrieken aan- en af te voeren. Langs het water vestigden zich dan ook vele bedrijven. Daarnaast hebben de kanalen in het lage land de functie van boezemwater. Het overtollige water wordt vanuit de polder door gemalen opgepompt en gespuut op het kanaal achter de dijk. De route voert onder meer langs de watertoren van Rijswijk, de Gist- en Spiritusfabriek in Delft, de ijzeren ophaalbruggen langs de Vliet, de schutsluis in Leidschendam en het stoomgemaal „De Antagonist" bij Leidschendam. De fietsroute kost f 1,- en is verkrijgbaar via het secretariaat van SHIE, tel. 070-3897508.

BERICHTEN

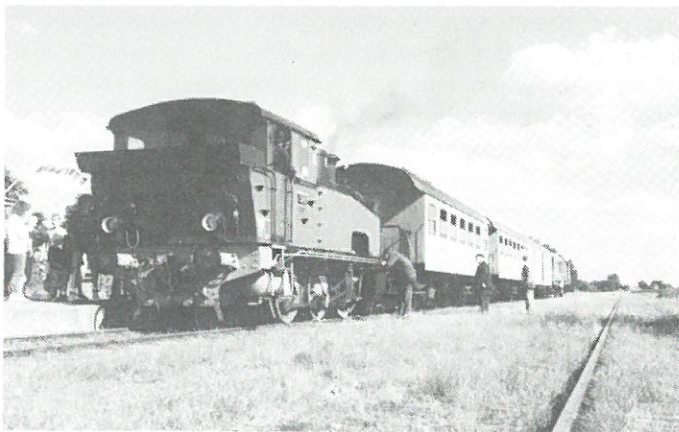
GRONINGEN

Aduarder: één van de oudste stenen boogbruggen in de

provincie Groningen, „De Steentil" over het Aduarder Diep ten westen van de stad Groningen, verkeert in slechte staat. Door de toename van zwaar vrachtwagenverkeer dreigt de brug te bezwijken. De Aduarder boogbrug dateert uit de 16e eeuw en staat sinds 1986 op de lijst van te restaureren monumenten. Het waterschap Noorderzijlvest, die de brug beheert, is van mening dat de situatie nog meevalt. Voor het herstel, dat nog jaren op zich kan laten wachten, is ca. 1,5 miljoen nodig.

Oude Pekela: de vestiging van een stoommuseum in het voormalig complex van de strokartonfabriek Free in Oude Pekela is onzeker geworden door het uitblijven van financiële middelen. Het bestuur van de Stichting Stoommachine Free heeft haar activiteiten beëindigd. De stoommachine van de voormalige Free-fabriek is de laatste overgebleven stoommachine in de streek rond Oude en Nieuwe Pekela. In het oorspronkelijke museumplan was uitgegaan van een kostenpost van ca. anderhalf ton. Het tot nu toe binnengekomen bedrag (f 60.000,-) was niet toereikend om het stoommachinemuseum van de grond te krijgen. Wat er met de stoommachine gaat gebeuren, is nog niet bekend.

Stadskanaal: de in mei 1995 opgerichte museumspoorlijn STAR (Stichting Stadskanaal Rail) mag zich in een groeiende belangstelling verheugen. In de afgelopen twee zomerseizoenen heeft de stoomtrein ca. 25.000 passagiers vervoerd. De STAR voert ritten uit over het buiten gebruik gestelde tracé van de spoorlijn Stadskanaal-Musselkanaal en het tracé van de voormalige NOLS-spoorlijn Stadskanaal-Veendam.

Stadskanaal: museumspoorlijn STAR.

FRIESLAND

Sneek: de watertoren aan de Lemmerweg in Sneek krijgt een nieuwe bestemming. De fa. Greydanus Communicatie wil in de watertoren uit 1897 een reclamekantoor vestigen. Om dit te realiseren moeten in het reservoirgedeelte ramen worden ingebroken.

Workum: de Amerikaanse windmolen in de buurtschap 't Heidenkip is door het Rijk officieel aangewezen als rijksmonument. De Amerikaanse windmolen in 't Heidenkip dateert van het begin van deze eeuw en is één van de laatste windmolens van dit type in de provincie Friesland. De Workumer Molenstichting heeft zich ingezet voor behoud van dit bijzondere technische monument.

OVERIJSSSEL

Kampen: het waterschap IJsseldelta gaat de Prinsensluis, een uitwateringssluis uit 1825, renoveren. De sluis

verkeert in zeer slechte staat. De kosten van de renovatie bedragen 2,7 miljoen. Het waterschap beraadt zich over de toekomst van het voormalige stoomgemaal aan de Flevoweg. Dit unieke schepradgemaal dateert uit 1863 en is het op één na oudste stoomgemaal in Overijssel. Het gemaal beschikt over een dubbel gietijzeren scheprad met een doorsnede van 6,2 meter. De stoommachine is in 1929 gesloopt en vervangen door een electromotor met een ijzeren vliegwiel met een doorsnede van ruim 4 meter. Met de komst van het nieuwe gemaal Roggebot verloor het oude gemaal zijn functie in 1992. Omdat het waterschap van de gemeente Kampen geen restauratiesubsidie krijgt voor het herstel van het gemaal, zal het waterschap het gemaal nu gaan verkopen. Voorwaarde bij verkoop is wel dat de nieuwe eigenaar het cultuurhistorisch karakter van het complex in stand houdt.

GELDERLAND

Ermelo: de gemeente Ermelo wil het NS-station van Ermelo op de gemeentelijke monumentenlijst plaatsen. Volgens de gemeente is het station van belangrijke cultuurhistorische waarde. Het station dateert uit 1897 en is van het type eilandstation. De NS zien niets in het voorstel van de gemeente, omdat men het station in de toekomst wil aanpassen aan mogelijke nieuwe functies, zoals een winkelbestemming. Bovendien stelt NS dat station Ermelo weliswaar karakteristiek is, maar niet dusdanig dat een monumentstatus in dit geval van toepassing is.

Tiel: de actie van inwoners van Tiel, die erop gericht was onderdelen van de voormalige Flipje-jamfabriek te behouden, heeft succes opgeleverd. De gemeente Tiel wil nu meewerken aan een wijziging van het oorspronkelijke nieuwbouwplan, waarbij het jamperserijgebouw en de directeurswoning zullen worden ingepast in de nieuwbouw.

UTRECHT

Maartensdijk: de gemeente Maartensdijk stelt geen subsidie beschikbaar voor de restauratie van een oude sluis die onderdeel uitmaakt van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Door middel van de sluis konden de Gagelpolder en de Ruigenhoeksepolder onder water worden gezet als weermiddel tegen de vijand. Restauratie van de sluis is urgent, omdat het complex in zeer slechte staat verkeert. De gemeente wil de sluis vervangen door een betonnen dam, hetgeen een goedkopere oplossing is.

Utrecht: In 1995 is door het Waterleidingmuseum Utrecht een geldprijs, de Ir. F. N. Sikkesprijs, ingesteld. Met deze prijs wordt beoogd het schrijven en publiceren op het gebied van de geschiedenis van de drinkwatervoorziening in Nederland te bevorderen. In aanmerking komen publicaties uit de periode 1993-1995, die geschreven zijn voor een zo breed mogelijk publiek. De prijs, die eenmaal per drie jaar wordt toegekend, is op 13 september jl. voor het eerst uitgereikt door jhr. P. A. C. Beelaerts van Blokland, commissaris van de koningin in Utrecht. De prijs is toegekend aan Peter Paul de Baar voor zijn publicatie „Versch drinkwater voor de hoofdstad. Rapport over de onderscheidene middelen welke de stad Amsterdam van versch drinkwater zullen kunnen voorzien, 1849”.

Het boek beperkt zich volgens de jury niet tot een historisch gegeven, maar plaatst de geschiedenis van de Amsterdamse drinkwatervoorziening in een bredere context, is leerzaam geschreven en in zijn totaliteit origineel vormgegeven. Het boek werd in 1993 uitgegeven ter gelegenheid van het 140-jarig bestaan van Gemeentewaterleidingen Amsterdam.

NOORD-HOLLAND

Den Helder: sinds juni jl. is het oude lichtschip „Texel” opengesteld voor bezichtiging. Het lichtschip „Texel” is een van de laatste overgebleven Nederlandse lichtschepen. Een ploeg van vijftien vrijwilligers heeft het interieur van het schip opgeknapt. Een volgende herstelfase behelst het verwijderen van het helikopterplatform en het herbouwen van de achtermast. Het lichtschip heeft een ligplaats gekregen op de plek waar het in 1952 van stapel liep: de oude Rijksmarinewerf in Den Helder. Het schip is te bezichtigen op zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur en op zondag van 13.00 tot 17.00 uur. Verder op afspraak: tel. 0223-627054.

Wormer: bouwbedrijf Jurriëns Bouw te Utrecht en de Unica-groep uit Amsterdam zijn onlangs begonnen met de restauratie van het rijstpakhuis Mercurius, voorheen onderdeel van het Lassie-complex aan de Zaan. Na jaren van verval is voor dit unieke bedrijfsmonument in Art Deco-stijl een nieuwe bestemming gevonden in de vorm van een Provinciaal Archeologisch Centrum. De betonnen gevels van het pakhuis worden in de oorspronkelijke staat teruggebracht. De kantoorruimten zullen worden aangepast om het ruimtelijk effect van de oorspronkelijke bedrijfsruimten te behouden. De planning is om het nieuwe „Mercurius” in gebruik te nemen medio 1997. Het unieke industrielandchap langs de Zaan krijgt hierdoor een nieuwe impuls. Temeer daar de fa. Sara/Lee/Douwe Egberts de naast „Mercurius” gelegen rijstpakhuizen binnenkort wil gaan restaureren. Het gaat hierbij om de naast elkaar gelegen pakhuizen Lassie, Donau, Silo en Koningsbergen. De pakhuizen, die dateren uit het begin van deze eeuw, zijn nog in gebruik bij de fa. Sara Lee. Met de restauratie, die ca. 3 miljoen gaat kosten, worden de karakteristieke bakstenen buitengevels in oude staat teruggebracht. Samen met de al gerestaureerde pakhuizen aan de andere zijde van de Zaanbrug is de befaamde fabriekswand van pakhuizen en rijstpellerijen dan hersteld. Dit industrielandchap is inmiddels door het Rijk bij de Unesco aangemeld voor de wereldmonumentenlijst.

Wormerveer: de gemeente Zaanstad wil het rijk voorstellen de cacao-fabriek van de fa. Boon aan de Marktstraat op de rijksmonumentenlijst te plaatsen. De Vereniging tot behoud van Monumenten van Bedrijf en Techniek in de Zaanstreek (MBTZ) staat achter het collegevoorstel. Het gebouw van de fa. Boon is een zeldzaam voorbeeld van vroege betonskeletbouw. Met name de cacaotoren uit 1916 is bijzonder karakteristiek vanwege de Art Deco-stijlkenmerken. De architect Mart Stam, die het bekende rijstpakhuis „Mercurius” in Wormerveer ontwierp, heeft in 1919 de cacaotoren van de fa. Boon inwendig versterkt door het aanbrengen van een betonnen paddestoelconstructie, die de houten balkconstructie verving. De huidige eigenaar van de cacao-fabriek, de zoetwarenfabrikant fa. Klene, verzet zich tegen plaatsing van het complex op de monumentenlijst, omdat dit de